

Masarykova universita
Filosofická fakulta
Kabinet divadelních studií
Gorkého 7
602 00 Brno

Předmět : Dějiny českého divadla

Vyučující : Mgr. Libor Vodička

Téma : Kritický rozbor českého dramatu z první poloviny 19.století

Vypracovala : Vilhemová Ivana

Josef Kajetán Tyl

Mistr Jan Hus

Doba husitská je jednou z nejvýznamnějších částí našich dějin. Je spojena se vznikem české reformace, jejíchž základy položil Mistr Jan Hus. Byl to velký přínos do evropského duchovního dědictví a pozvedla naši zemi na úroveň anglického a francouzského národa. Tato doba změn má i stinné stránky. Husitské války se v 19. století promítly do česko-německých vztahů a sehrály velkou roli v české moderní historiografii. Byly námětem pro lidovou tvorbu a lidé je reflektovali v literatuře a na divadle.

Husitská historie :

Hus měl v Čechách velkou podporu. Počet přívrženců husitské reformy rychle stoupal a Češi začali uctívat Husa jako křesťanského mučedníka. Od roku **1410** se husitství začalo šířit i mimo Prahu, nakonec se dostalo do všech měst i vesnic. Vrcholem bylo období mezi lety **1414-1419**. Symbolem husitů se stal kalich. Od **13. století** se v západní církvi zakotvil zvyk, že při svatém přijímání dostávali kněží posvěcenou hostii, která se během obřadu proměňuje v tělo a krev Ježíše Krista. Husovo učení vyvolalo obrovské revoluční hnutí, jehož charakter byl nejen náboženský, ale především sociální. Jeho program zahrnoval požadavek svobodného kázání, vykládání bible a život církve bez přepychu.

V letech 1421 - 1424 byla v Čechách a na Moravě husitská vojska, která zničila více jak tisíc klášterů a probožství. Nelítostně zabíjeli řeholníky. Plnění klášterů pokračovalo i ve 2.pol.20.let 15.století.

Děj hry :

- odehrává se v Praze na rozličných místech, v Husinci a ve městě Kostnice v letech 1410 - 1415.

Dramatický děj je rozdělen do pěti dílů, první díl - osm jednání, druhý - šest jednání, třetí - pět jednání, čtvrtý - pět jednání, pátý - deset jednání. Celý děj vystihuje jen nejdůležitější historické momenty.

Mistr Jan Hus je plný síly a odvahy. Nenechá se odlákat a dál káže v Betlémské kapli proti papeži, odpustkům a propaguje přijímání podobojí. Jeho matka Markéta přijíždí do rozbořené Prahy a sama je kázáním svého syna překvapena. Jako jeho matka silně pocítuje nebezpečí, kterému se Jan vystavuje.

Král Václav je v Husově radikálnosti stále nerozhodný. Přispívá k tomu i fakt, že ho nepřetržitě ovlivňují Štěpán s Albíkem. Oba považují Jana za kacíře, který se nebojí rozvracet církve svatou. Králova choť Žofie přináší světlo a pravdivě líčí Husovo poslání.

Praha stojí nad propastí a nespory se gradují. Na město je uvalena kletba a Jan s matkou odchází zpátky do rodné vesnice. I v rodné vesnici nachází přízeň a káže lidu pod širým nebem. Jeho matka záhy zemře a Hus se v zahořkle vrací zpět do Prahy. V Praze veřejně ohlašuje králi Václavovi své stanovisko. Stane před koncil kostnický. Společně s Chlumem odjíždí do Kostnice a před lidem

hájí své názory.

Přes všechnu argumentaci a podporu národa, jej nechá koncil prohlásit za kacíře. Zatknou Husa a Zikmund ho nechá upálit. Husův věrný přítel, Jeroným Pražský, je také vzat do vazby a stane před koncilem. Do posledního dechu je rozhodnut hájit Husovo učení. Je upálen také.

Děj je vyvrcholen obrazem tragédie.

Husovi přátelé : Jeroným Pražský, Pan Hanuš z Chlumu, Jan Žižka z Trocnova,
pan Vok z Valdštiny, Václav IV. se ženou Žofií, matka
Markéta.

Husovi nepřátelé : Štěpán Pálec, císař Zikmund, kardinál Pert Angeli.

Osoby hry :

Zikmund - císař Německé říše

Václav IV. - král český

Žofie - manželka Václavova

Jan XXIII. - římský papež

Petr Angeli - kardinál

Albík - pražský arcibiskup

Štěpán Pálec - mistr svatého písma

Mistr Michal - prokurátor arcibiskupství

Jan Hus - kazatel

Jeroným - mistr svobodných

umění

Markéta - matka Husova

Šembera - pražský měšťan

Háta - jeho žena

Martin Křidélko - zvoník

Latík - mladý tovariš

Robert - biřic kostnický

Kurt - měšťan kostnický

Wolfová - měšťanka kostnická

Jan Žižka z Trocnova

Pan Hanuš

Pan Vok - dvořanín

Blažej - páter

Ve hře je realistická podoba povah postav, jednotlivé postavy představují společenské skupiny. Postavy jsou důsledně zasazeny do prostředí, ve kterém vyrůstaly. Postava Husovi matky je Tylovou fantazií. Tím, že vytvořil v dramatu matku hlavního hrdiny, mu dal obraz milujícího syna, nikoli jenom historického bojovníka. V řeči postav se střídá verš s prózou. Prózou hovoří zejména postavy lidové, verš zůstává kněžím a šlechtě.

Tato historická hra vznikla v roce 1878. Odehrává se v Praze koncem 14.století.

Ve hře je aktualizace úsilí o svobodu. Stát si pevně za vlastní pravdou a nebát se kritiky společnosti a církve. Tyl prostřednictvím národního hrdiny poukazuje na program revolučního roku 1848, kdy Husovi požadavky a cíle národa směřují k současnému boji z roku 1848. Tyl také bojoval za národní a politické osvobození svého národa, účastnil se aktivně společenského i kulturního života od jara r. 1848. V této době píše svá nejrevolučnější dramata, historické hry a vzniká i jeho nejlepší báčorka Strakonický dudák. K vytvoření historických her ho vedlo přesvědčení, že divadlo je nejpůsobivější a nejnázornější školou národního uvědomění.

Právě historickým dramatem vyzvedl slavná období českých dějin, jako příklad pro přítomnost. Vždy volil přesné téma pro naléhavý úkol současnosti.

Při psaní hry se opíral o Palackého Dějiny národu českého.

O situaci před březnem r. 1848 napsal : „ *Když jste chtěl mluvit o našem Husovi nebo*

Žižkovi, to jste to musel pořád kroutit, až to nebylo k sobě ani podobné.

Ano, není tomu ještě tak dlouho, co jsme nejen tyto muže, ale i mnohé jiné v knihách ani jmenovati nesměli, leda bychme byli ihned připojili, že byli daremní a velcí škůdlové...“

V polovině devatenáctého století, kdy historické drama Jan Hus vzniklo, zdůrazňovalo myšlenky slovanské vzájemnosti po pražském Slovanském sjezdu. Tyl historickou hrou Jan Hus prokázal velké vlastenectví. Do dramatu zasazuje scény kolektivní, jenž jsou výrazem lidovosti.

Tyl se nesnažil vykreslit skutečný obraz Husa, ale jeho revoluční aktivitu.

Pravdivost Husova osudu ve hře je velmi hluboká. Spojil dvě epochy českých dějin, první poloviny patnáctého a poloviny devatenáctého století. Ve hře zdůraznil demokratické ideály. Jeho cílem bylo, aby hra byla co nejvíce aktuální.

Svého cíle úspěšně dosáhl.

Poukazuje na Husa, jako na největšího bojovníka za pravdu, svobodu, svědomí a zájmy lidu. Husa vidí především jako vysoce morálního člověka. Obnovuje osobní rozhodnost, naléhavost a odhodlanost proti vlivu národně osvobozeneckých a demokratických tradic. / v minulosti je poučení pro současnost /

Husa poznáváme jako vlastence milujícího svou řeč, svou zemi a především Prahu, jako bojovníka proti Římu, laskavého syna a statečného a skromného muže milujícího pravdu. Sledujeme ho v okamžicích nejistot, kdy se s pochybami zamýšlí, jestli cesta, kterou zvolil, je správná. Jeho rozhodnutí předstoupit před koncil je výsledkem dlouhého vnitřního zápasu. Hus ví, že boj se silnější mocí pravděpodobně prohraje. Zůstává věrný svým ideálům i tehdy, když pro ně dává v sázku svůj život. I když Hus nakonec v nerovném boji podléhá, dílo, kterému Hus zasvětil život přežívá svého tvůrce.

Tyl vytvořil první pravdivou a umělecky přesvědčivou podobu Husova charakteru.

Drama přibližuje životní osud Jana Husa, který se svým kázáním postavil proti české církvi a jejímu morálnímu úpadku. Církev nehodlala Husovu kritiku snášet a dosáhla jeho vyhnání z Prahy. Jeho silná víra ho postavila před koncil v Kostnici.

Hra měla premiéru ve Stavovském divadle roku 1848. Divadlo bylo vyprodáno a představení sklidilo obrovský úspěch. Po obnovení absolutismu cenzura Jana Husa zakázala až do roku 1866. Někteří kritici a historici Tylovo dílo nepochopili. Přesto postavy jeho her žijí na jevištích a v povědomí lidu. To vše díky jeho pracovitosti, lásce k člověku a pevné víře ve šťastnou budoucnost.

Životopis Mistra Jana Husa :

Narodil se roku 1370 v Husinci a byl upálen 6.7.1415 v Kostnici.

Od roku 1402 kázal v Betlémské kapli. Papež vyhlásil nad Husem kletbu spojenou s interdiktem. Hus Prahu opustil a žil na hradě Krakovec, kde psal svá česká díla.

Roku 1414 byl vyzván Zikmundem před Koncil a zanedlouho upálen.

Jeho dílo je rozsáhlé, z českých děl jsou to např. Knihy o svatokupectví, Postilla, Desatera a Páteře, Dcerka, O pravopise českém, Listy aj. Z doby husitských válek -

Jan Žižka z Trocnova, Jan Želivský aj.
Je autorem několika náboženských písní.

Husův citát o pravdě : “ Hledej pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě “.

V latinském spise Hus vyslovil názor, že papež žijící v hříchu není hlavou církve, dokonce není ani jejím členem. Tak je ovšem možno odepřít papeži poslušnost a neuznávat jeho autoritu. Hus nevidí hodnotu a důstojnost člověka v jeho společenském postavení a úřadě, který zastává, ale v jeho životě mravném a zbožném, či nemravném a bezbožném. Husova kritika hluboko zasáhla církev a papežství, jež neprávem odvozovalo svou moc a postavení přímo od Krista, ač bylo ustanoveno teprve císařem Konstantinem. Hus se postavil proti nadstátní univerzálnosti katolické církve, položil základ nové národní církve a podnítil revoluční touhy lidu po sociálně spravedlivé společnosti.

Husovi předchůdci : John Wycliffe, Konrád Waldhauser, Jan Milíč z Kroměříže, Matěj z Janova, Tomáš ze Štítného.

Životopis Josefa Kajetána Tyla :

Zakladatel moderního českého divadla, tvůrce národní hymny a významný prozaik se narodil v Kutné Hoře 4. února 1808. Základní školní vzdělání získal Tyl v rodišti, od r. 1822 studoval na akademickém gymnasiu v Praze a od r. 1826 v Hradci Králové, kde bydlel u V. K. Klicpery.

O prázdninách hrával se spolužáky v Kutné Hoře divadlo.

Těžiště Tylovy literární tvorby je v divadelních hrách, které lze podle námětů rozdělit do tří skupin. Jsou to dramatické báchorky, historické hry, a dramata se současnou tematikou. Báchorky Strakonický dudák, Jiříkovo vidění, Tvrdohlavá žena, Lesní panna aj. Historická témata využil Tyl pro své národně výchovné cíle, zvláště v hrách Kutnohorští havíři, Jan Hus a Žižka z Trocnova. Činohra ze současného života se dotýká konfliktů v měšťanském a řemeslnickém rodinném prostředí s národně výchovnou tendencí. Do této skupiny patří : Paní Marjánka, Matka pluku, Pražský flamendr, Paličova dcera, Bankrotář, Chudý kejklíř aj.

Svůj životní program i program národního obrození vyjádřil Tyl zkratkou ve svém hesle: "Všechny naše kroky musí vésti láska k národu a jeho štěstí!"